

In memoriam Anu Pylkkänen (1959–2013)

Oikeushistorioitsija, oikeustieteen professori ja varatuomari Anu Elina Pylkkänen kuoli kotonaan Helsingissä vaikeaan sairauteen kesän kynnyksellä 21. toukokuuta 2013. Hänen terveisensä muistotilaisuuteen saapuneille suruvieraille olivat: "Vähemmän, mutta parempaa." Tämä kiteyttää myös Anu Pylkkäsen tutkijauran: hän panosti laatuun, ei määrään.

Anu Pylkkänen valmistui oikeustieteen kandidaatiksi vuonna 1982. Tätä seurasivat tasaisesti auskultointi (VT 1985), lisensiaattitutkimus (OTL 1986), väittely oikeushistoriasta vuonna 1990 ja oikeushistorian dosenttuuri vuonna 1995. Väitöskirja *Puoli vuodetta, lukot ja avaimet: nainen ja maalaistalous oikeuskäytännön valossa 1660–1710* on oikeushistoriallisen sukupuolittutkimuksen ensimmäinen merkkipaalu Suomessa. Se ei yli kahdessa vuosikymmenessä ole vanhentunut, vaan siitä on tullut varhaisen uuden ajan suomalaisten perheiden sukupuolittuneiden käytäntöjen klassikko. Tutkiessaan Pohjanmaata, Savo-Karjalaa ja Satakuntaa rinnakkain Pylkkänen käytti suomalaisessa oikeushistoriallisessa tutkimuksessa viime vuosikymmenen aikana tavalliseksi tullutta vertailevaa lähestymistapaa.

Uransa aikana Pylkkänen suuntautui perhe- ja naistutkimukseen, ja hän identifioitui ennen muuta 1990-luvulla yliopistolliseksi oppiaineksi nousseeseen naisoikeuteen. Sukupuolikysymystä hän lähestyi oi-

keushistoriallisesta perspektiivistä. Naisoikeus kehittyi sukupuolentutkimuksen suuntaan, ja näkökulmat laajenivat oikeussubjektuuteen ja syrjintään. Oikeustieteellisessä tiedekunnassa naistutkimus ja sen keräämä runsas ulkopuolinen projektirahoitus kuitenkin herättivät ristiriitaisiakin tunteita. Vaikka Anu Pylkkänen vakaumuksellisenä feministinä kuitasi konservatiivien näkemykset yleensä huumorilla, oppituolien ja tieteiden välinen elämä ei aina ollut kepeää. Hän pohti vakavasti uransa jatkoa vuosituhannen vaihteessa, mutta palasi vuorotteluvapaalta tutkimuksen pariin entistä innokkaampana ja energisempänä. Tästäkin syystä häneen vaikutti syvästi se oikeustieteellisessä tiedekunnassa tapahtunut valitettava tapahtumasarja, joka johti naisoikeustutkijoiden ja -projektien eksodukseen Helsingistä Turkuun vuonna 2009.

Anu Pylkkäsen tutkijaprofiilia luonnehtivat pohjoismaisuus ja poikkitieteellisyys. Hän haki – ja löysi – ul-

komailta sitä kannustavaa henkeä, jota omasta tiedeyhteisöstä ei aina tavoittanut. Hän toimi vierailevana tutkijana Ruotsin ja Norjan lisäksi myös Englannissa ja Australiassa. Ruotsalaisessa tiedemiljöössä hän viihtyi ja koki, että hänellä olisi ollut sille annettavaa. Pylkkänen oli mukana pohjoismaisessa projektissa, jonka tulos oli neljän tutkijan yhteiskirja (2006) *Inte ett ord om kärlek: äktenskap och politik i Norden ca 1850–1930*, joka käsitteli pohjoismaisen yhteisen lainvalmisteluuyhteistyön tuloksena syntyneitä avioliittoa-reformejä. Hän olikin erinomainen poikkitieteellisten kansainvälisten verkostojen rakentaja ja vaalija. Vuonna 2009 ilmestyi Suomen Akatemian tutkimusrahoituksella kirjoitettu monografia *Trapped in Equality: Women as Legal Persons in the Finnish History of Law*, jossa Pylkkänen kyseenalaisti suomalaisen tasa-arvon myytin. Näennäinen muodollinen tasa-arvo muodostaa hänen mukaansa loukun todellisen tasa-arvon toteutumisellem. Käsitteet suomalaisen oikeusjärjestelmän arvopaudesta ja puolueettomuudesta verhoavat todellisuudessa asenteita ja valtarakenteita.

Saattoi vaikuttaa erikoiselta niistä, jotka eivät tunteneet syvällisesti Anu Pylkkäsen monitahoista henkilöä, että tämän porvarillisen sovinnaiselta minkkiturkirouvalta ulkoisesti vaikuttavan tutkijan viimeiseksi kirjaksi jäi pamflettimainen *Vaihtoehto avioliitolle: seksuaalisuudesta yhteistalouden sääntelyyn* (2012). Siinä hän päätyi romuttamaan perinteisen avioliiton aikansa eläneenä ja esittämään yhdenvertaisuusargumentein tilalle yhteistaloussopimusmallia. Anu Pylkkänen oli kuitenkin itsenäi-

sesti ajatteleva ja kriittinen analyytikko, eikä hän nähnyt systeemitasolla mitään ristiriitaa siinä, ettei hän itse olisi muuttanut omaa pitkää avioliittoaan yhteistaloussopimukseksi.

Voi tuntua kohtalon ivalta, että Anu Pykkänen menehtyi 30 vuoden yliopistollisen pätkätyöläisyyden jälkeen vain puoli vuotta virkaanastujaisensa jälkeen. Tosiasiassa Anu kuitenkin otti ansaitusti kaiken irti 20. lokakuuta 2012 Uumajassa pidetystä tilaisuudesta. Hän suunnitteli innolla virkaanastujaisluentoaan ”The Three Dimensions of Law”, joka tallenteena on nähtävillä YouTubessa. *Umeå Forum for Studies on Law and Society* ja paikalle saapuneet perheenjäsenet juhlivat tapahtumaa perusteellisesti. Hänen seuraava syöpäleikkauksensa oli ajoitettu heti virkaanastujaisen jälkeen, mikä ei tunnelmaa latistanut.

Anu Pykkänen ei ihmisenä ollut huomiohakuinen tyrkky tai kunnianhimoinen pyrkyri, vaan vaatimaton ja syrjäänvetäytyvä. Ohjaajana, kollegana ja tieteenharjoittajana hän oli kuitenkin peloton, rehellinen ja tinkimättömän suora. Häntä kiinnostivat pedagogiset kokeilut jo ennen kuin niistä tuli muotia, ja hän oli aina valmis auttamaan nuorempaa polvea. Anu Pykkäsen läheiset ja ystävät tunsivat hänet myös kulttuurin ja musiikin rakastajana. Tämän armoitetun kokin ja kulinaarisen kokeilijan pitopöytä oli unohtumaton elämys.

Anu Pykkänen hyväksyi traagisen ennenaikaiselta tuntuvan kuolemansa, kun voimat alkoivat lopussa ehtyä. Tässä eittämättä auttoi hänen harras uskonsa. Silti hän oli pahoillaan, että visiot Uumajassa jäivät toteutumatta. Omaisten, ystävien ja työtoverien lisäksi häntä jäivät erityisesti kaipaamaan aviomies ja kaksi tytärtä.

– MIA KORPIOLA
OIKEUSHISTORIAN DOSENTTI
HELSINGIN YLIOPISTO